

Божо ЂОРИЋ

НОСИЛАЦ ЈЕЗИКА/ЈЕЗЫКЀ НА ФОНУ ЈЕЗИЧКЕ СИТУАЦИЈЕ НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Апстракт: У раду се на примеру сложене језичке ситуације једног дела западног Балкана покушава применити теорија о носиоцу језика. Показало се да, у зависности од концепције, постоји и носилац језика и носилац језыкЀ.

Кључне речи: језичка ситуација, носилац, српски, хрватски, бошњачки, полилингвалан, мултилингвалан.

1. У сербокроатистици се за учесника у комуникацији употребљавају, недиференцирано, а подједнако често, три назива: *носилац*, *корисник*, *говорник*.¹ Ових назива нема међу одредницама термилолошких речника², нити их је ко у скорије време термилолошки операционализовао. Слично је и са појмом *језичка ситуација*: нигде се не дефинише, али се покаткад могу прочитати уопштене оцене како она (тј. ситуација) може бити *безиз-*

---

¹ Исп., на пример, зборник *Jezik i demokratizacija*, Сарајево, 2001, на више места и код разних аутора: а) „Propisana pravila obavezuju podjednako sve **korisnike** tog književnog jezika na njihovo primjenjivanje...” (стр. 226); „Svim njegovim **korisnicima**, osim brižnim lingvistima, zaduženim i odgovornim za čistotu 'svoga' nacionalnog idioma, manje-više ni jedna bh. riječ nije nepoznata, ma kome jeziku da je pripojimo.” (236) „U tom procesu po-jedinac kao neposredni predlagач i kreator norme, odnosno **nosilac** i **korisnik** jezika...” (241); „...tako i njenih **nosilaca/korisnika** kao pojedinaca.” (242) „Ali suština tih promjena ne nalazi se u jeziku samo, nego u jezičkom identitetu njegovih **nosilaca**, jer bez njih jezik kao takav ne bi ni postojao.” (245); „...jasno je da ovaj jezik ne dovodi u pitanje mogućnost komunikacije sa **korisnicima** druga standardna jezika.” (77); „...tako da je apsolutni broj njihovih **govornika**...u objema jedinicama opao...” (182) „Nasprot tome, **govornik** koji je...pronašao potvrdu svojeg identiteta u simboličkoj dimenziji hrvatskoga, na primjer, više nikako ne moža smatrati srpski, crnogorski ili bošnjački svojim idiomima...” (186)

² Р. Симеон има одредницу *носилац*, али у разним другим синтагматским номи-нацијама, никад у комбинацији са речју *језик*.

лазна³, сложена⁴, конфузна⁵ и сл. Славистика је, међутим, онедавна, обогаћена двама књигама које се баве питањима *језичке ситуације*, а у оквирима те теме и о *носиоцу језика*. У једној од тих књига, ауторке Галине Нешчименко⁶, компарирају се *језичке ситуације* у руском, чешком и бугарском, а у другој, чије су ауторке Хана Глаткова и Искра Ликоманова⁷, до детаља се описују *језичке ситуације* у чешком и бугарском. Управо захваљујући овим књигама определили смо се за термин *носилац језика* и дали му предност у односу на друга два, *корисник* и *говорник*, иако смо раније сва три узимали алтернативно. Инспирисани, дакле, садржајем ових књига, а на основу расположиве литературе, размотрићемо проблем *носиоца језика* на једном етнојезички сложенем простору. По дефиницији *носилац језика* је – *носилац националног језика*, а *носилац националног језика* је учесник у комуникацији одређеног комуникативног пространства. Такав учесник у комуникацији носи одређене атрибуте.⁸

2. О западном Балкану, ка засебном и специфичном европском региону, пише се и говори, последњих година, веома често и то превасходно онда када се дискутује о процесима евроинтеграција. Осим економских и политичких тема иницираних од стране Брисела и расправљаних на бројним мултилатералним и билатералним конференцијама и састанцима, постоје и друге вруће теме овог подручја, а једна од њих је свакако и – *језик*.⁹ Да је то тако сведочи импозантан број разноврсних и разнородних, најчешће социolingвистички оријентисаних, књига, студија, расправа, чланака, те написа полемичке природе публикованих последњих година не само у земљама региона, већ и другде. Одржавају се, на разним странама, научне конференције посвећене *језичкој ситуацији* на српскохрватском *језичком простору*, као, на пример, она што је одржана у Неуму у септембру 2001. под називом *Језик и демократизација* (исте године појавио се и посебан зборник реферата у књизи под тим називом), или друга одржана у Бечу у септембру 2002. под називом *Актуелна питања језика Бошњака, Хрвата, Срба и Црногораца/Aktuelle Fragen der Sprache der Vo-*

³ Исп. Вајзовић, 79.

⁴ Исп. Вајзовић, 81.

⁵ Исто, 85.

⁶ В. литературу на крају рада.

⁷ Исто.

⁸ Исп. Глаткова-Ликоманова, 115 и даље, где се детаљно излажу ти атрибути.

⁹ У којој мери *језик* може бити крупан проблем види се на примеру Македоније где се „makedonsko-albanski sukob velikim dijelom eksplicitno formulira kao 'rat oko jezika', bar na svojoj površini.” Исп. Шкиљан, 181 (у напмени).

sniaken, Kroaten, Serben und Montenegriner (реферати су штампани у часопису *Wiener slawistischer Almanach, Sonderband 57, 2003*).

3. Назив *Западни Балкан*, који фигурира у наслову теме, користе европски политичари да означе део Балкана који не припада ЕУ, а обухвата Државну заједницу Србија и Црна Гора, Бившу југословенски републику Македонију, Албанију, Босну и Херцеговину и Хрватску. Ту је, заправо, територија бивше Југославије, само је Словенију заменила Албанија. Сам назив је проблематичан, како геофизички, тако и геополитички. Наиме, од балканских народа европској унији, у овом тренутку, припада само Грчка. Бугарска и Румунија јесу само кандидати за пријем у ЕУ. За њих се не користи аналогни назив – *источни Балкан*. С друге стране, није сасвим јасно, бар тако стоји ствар са обичним људима, којим се то мерилима служи Брисел кад дефинише регију звану *западни Балкан*. Занимљиво је, али не и необично, да народи и државе ове регије не показују превелику спремност и жељу да прихвате овај очито наметнути модел регионалног зближавања. У овом чланку синтагматски назив *западни Балкан* преузет је из политичког речника и служи више као какав шлагворт, а не као номинација подручја чија се целокупна актуелна језичка ситуација овде разматра. Наиме, у центру интересовања биће нешто уже пространство од онога омеђеног споменутом синтагмом. Ми, наиме, можемо само да констатујемо да су Албанци носиоци албанског језика (тј. његовог стандарда, супстандардних и регионалних идиома у Албанији, западној Македонији, Косову и Метохији и др.), да су Македонци носиоци македонског језика (тј. његовог стандарда, супстандардних и регионалних идиома у Македонији и др.), али право подручје које нас занима јесте оно које је у науци познато под називом *српскохрватски језик*.¹⁰ Границе тог пространства поклапале су се са спољашњим границама четирију југословенских република – Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске.

4. Геополитичким променама деведесетих година прошлог столећа бивше републичке границе постале су међудржавне, па народи који су некад живели у једној, сад живе у различитим државама. Хрватска је хомогена и централизована држава; Државна заједница Србија и Црна Гора је нека врста врло лабаве федерације; Босна и Херцеговина је држава са два ентитета: Федерацијом, која је издељена на кантоне, и Републиком Српском. У

---

¹⁰ Још од раније постоје тенденције да се овај назив супституише другим, а најмаштовитији у том погледу је Далибор Брозовић: „Nema sumnje da u Hrvatskoj ima pojedinih jezikoslovnih laika i amatera koji niječu postojanje srednjojužnoslavenskog dijasistema na genetskolingvističkom i apstraktno standardne novoštokavštine na sociolingvističkom planu. Razumije se da to nije ozbiljno.” Исп. Брозовић 2001, 29. Брозовићеву аргументацију у вези са овим називима успешно побија С. Кордић. Исп. Кордић 2003а.

оквиру БиХ постоји и дистрикт Брчко. Ентитети Босне и Херцеговине и кантони унутар Федерације Босне и Херцеговине, као и дистрикт Брчко, поседују одређене елементе државности.

5. Такав је, уопштено представљен, тренутни државнополитички амбијент посматраног језичког пространства. Битно је нагласити да је то пространство прошарано бројним границама, а оне су често и границе локалних језичких политика¹¹. Те језичке политике на простору бивше Југославије оцењују се као националистичке¹², а кад је (и ако је) то тако онда није никакво чудо што су и оцене језичке ситуације, кад долазе *изнутра*, углавном одређене том чињеницом. Кад оцене долазе *споља*, онда се разазнају и друкчији тонови. Страни научници, вођени научним критеријумима, посматрају омеђени простор као *једнојезичан*. Додуше, има страних научника који су се, из ових или оних разлога, приклонили овој или оној локалној језичкој политици, представљајући језички стварност, на бази једнострано одабране литературе, у кривом огледалу.¹³

6. Прегледана (социо)лингвистичка литература даје повода да се различити погледи на актуелну ситуацију на српскохрватском језичком пространству групишу око две мање-више – екстремне концепције: *полилингвалну* и *монолингвалну*.

6.1. Према *полилингвалној концепцији* – српски, хрватски и бошњачки језик су засебни стандардни језици. Ова концепција изведена је из погледа локалних језичких политика по којима се некадашњи варијантски поларизовани заједнички књижевнојезички идиом распао на више међусобно независних књижевних (стандардних) језика. Ти „нови” језици по правилу су везани за одговара-

¹¹ О језичкој политици у бившој Југославији изричу се каткада дијаметрално различита мишљења: за неке је она била унитаристичка, а за друге демократска. За илустрацију првог мишљења узимамо следећу реченицу: „Srbi su desetljećima zabranjivali hrvatsko ime jezika i zahtijevali da se jezik zove srpskohrvatski (ili, kao tobožnji ustupak, hrvatskosrpskim).” (Исп. Брозовић 1999, 13. Скрећемо пажњу на то да је Далибор Брозовић био један главних креатора језичке политике у бившој Југославији). За илустрацију другог мишљења наводимо два става другог хрватског лингвисте: „Nije stoga neočekivano da se jezična politika bivše Jugoslavije mogla, u skladu s Celvetovom klasifikacijom, smatrati politikom koja promovira plurilingvizam s dominantnim regionalnim jezicima, dok u novostvorenim državama prevladava plurilingvizam s jednim, tzv. nacionalnim, dominantnim jezikom. (Исп. Шкиљан, 182). И даље, говорећи о класификацији језичких политика с обзиром на положај језичких мањина, казаће: „U toj je tipologiji jezična politika bivše Jugoslavije zauzimala vrlo istaknuto mjesto i bila primjer politike koja eksplicitno podržava promociju manjinskih jezika.” (Исто, 183).

¹² Исп. Шкиљан 188; Баотић, 209.

¹³ Исп. Ћорић.

јући етникум (нацију) и као такви су у исто време и национални, и службени језици. У Хрватској је то хрватски, у Србији и Срној Гори је то српски, а у Босни и Херцеговини имамо тројство: бошњачки, српски и хрватски.

Очито је да је у Босни и Херцеговини језичка ситуација најнеобичнија. Видели смо, напред, да се она описује као конфузна, безизлазна, сложена и сл.¹⁴ Велики допринос конфузности дају и сами језички стручњаци: нашавши се у својеврсном процепу они неспретним и нејасним мисаоним конструкцијама проблем још више запетљавају. Показаћемо то кроз неке карактеристичне цитате. Један лингвист на ситуацију гледа овако: „I na kraju valja reći: U Bosni i Hercegovini trenutno imamo dva entiteta, ali tri konstitutivna naroda i tri jezika: hrvatski, srpski i bošnjački. Što se tiče jezične politike u praksi nalazimo uporabu srpskog jezika u Republici Srpskoj, a hrvatskog i bošnjačkog u Federaciji Bosne i Hercegovine.”¹⁵ Дакле, у питању је полилингвална концепција: постоје три језика, за сваки народ по један, а лингвоним је мотивисан етнонимом. Сумњива је, међутим, строга дистрибуција ових језика: Босна и Херцеговина је вишенационална држава па у складу с тим *српски* се не може везати само за Републику Српску, нити друга два језика само за Федерацију, јер народи а с њима и језици превазилазе границе ентитета. Једна лингвисткиња прилике описује овако: „Naime, današnja tri standardna jezika, hrvatski, bosanski i srpski, koji su lingvistički (ozbiljan znanstvenik neće imati dileme) jedan jezik, u svojoj su ranijoj fazi imali status varijanti (zajedničkog) standardnog (srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog) jezika, odnosno status 'nevarijantne varijante' (bosanskohercegovačka realizacija standarda od 70-godina uglavnom nazivana standardnojezičkim izrazom).”¹⁶ Овакав начин размишљања је школски пример конфузије. Може се разазнати, с почетка, да је и ова ауторка на линији полилингвалне концепције („три стандардна језика”), али се одмах затим види да, по суду озбиљног зnanственика, постоји „лингвистички један језик,” што ауторку гура у монолингвалне воде. Остаће заувек нејасно и необјашњиво како *три* може да буде *један*, односно како *један* може бити *три*, као и то по којим критеријумима нешто што је доскора било *варијанта* сад јесте *језик*. Размишљања овога типа нису никаква реткост у распра-

¹⁴ Занимљива је опсервација о језичком понашању у БиХ: „Svi se Bošnjaci izjašnjavaju za naziv bosanski jezik, ali se mnogi ili ne pridržavaju onoga što nudi savremena norma ili čak uopće ne govore bosanski već čisto hrvatski, odnosno, srpski, odnosno neku međuvarijantu. Takva pojava, naravno, nije isključena niti u jezičkom ponašanju druge dvije nacije.” Исп. Вајзовић, 91.

¹⁵ Исп. Врљић, 166.

¹⁶ Исп. Хаџиефендић, 275-276.

вама о језичкој ситуацији на споменутом језичком пространству¹⁷, а тешко су разумљиве и стручњацима који потичу са тог простора, а камоли славистима и уопште лингвистима са стране. У овим расправама, као што се види, доминира тежња да се докаже немогуће: да се варијанте једног језика конституишу као самостални језици. И доиста, српскохрватски / хрватскосрпски језик, како је у наведеном цитату именован, јесте, као и неки други, полицентричен¹⁸ језик, а то значи да има своје варијанте. Дакле, књижевни (стандардни) језик може имати варијанте, али не може имати језике.

6.2. Према *монолингвалној концепцији* на посматраном простору у употреби је један заједнички књижевни (стандардни) полицентрични језик, са неколико националних варијаната.¹⁹ Ова концепција базирана је на чврстим системсколингвистичким, генетским и комуникацијским критеријумима. На страни ове концепције је и традиција: она траје више од једног столећа. Ако је све то тачно, ако озбиљни научници немају дилему у оцени језичке ситуације на посматраном пространству, онда је заиста необично то што се тако много и тако често дискутује о нечему што је заправо општа истина. Разлози за то су превасходно политичке природе. Из комплекса политичких и политикантских прегањања око језичког питања издвојићемо само један проблем: *именовање језика*.

На страницама загребачке *Републике* (касније *Књижевне републике*) води се, почевши од 2001. године, дуга језичка расправа у којој доминирају две теме: је ли у питању један стандардни језик за Србе, Хрвате, Бошњацима и Црногорцима, или више језика, а ако је то један језик – може ли се за њега употребљавати традиционални назив *српскохрватски*. У полемици учествују многа позната хрватска лингвистичка имена. Та ће полемика, бар како сада ствари стоје, остати упамћена поред осталог и по једном би-

¹⁷ Недефинисану језичку ситуацију босанскохерцеговачког комуникацијског простора неки сликају и овако: „...postoje, praktično, tri zasebna, troimena standardna jezika, koji se u većini slučajeva ostvaruju kao četiri suvarijante ili četiri subvarijante: bosanskohercegovački, bosanskosrpski, hrvatskobosanski i srpskobosanski. Po svemu sudeći, nema ili se najdrastičnije nastoji dokinuti jedino kombinacija hrvatskosrpski, jednako kao i srpskohercegovački.” (Вајзовић, 91). Исп. и: „Iz njih je (мисли се на потресе) Bosna i Hercegovina, koja je u rat ušla sa *bosanskohercegovačkim standardnojezičkim izrazom*, iz njega izašla sa tri standardna jezika: *bosanskim, hrvatskim, srpskim*, odnosno koja je u rat ušla sa stavom lingvista da se radi o jednom standardnojezičkom idiomu u okvirima prepoznatljivog sociokulturnog miljea, a izašla sa tri jezika i stavovima političara, podržanim i od nekih lingvista, da međunacionalna komunikacija na bilo kojem od njih, nije poželjna.” (Баотић, 210).

¹⁸ Исп. пример британског енглеског, аустралијског енглеског, америчког енглеског, па чак и афроамеричког енглеског. Исп. Грин 2002.

¹⁹ Исп. Кордић, 2002, 239.

зарном детаљу: наспрам неколико мушких лингвиста – једномишљеника, као опонент стоји једна лингвисткиња – Сњежана Кордић. На први поглед изазива чуђење чињеница да се у споменутој расправи није укључио нико ко би био на њеној страни. Међутим, кад се узме у обзир чињеница иза аргументацију којом се С. Кордић у дискусији служи стоји богата лингвистичка литература, а иза те литературе многа значајна научна имена, онда је јасно да овој лингвистички изузетно образованој и храброј знанственици таква врста подршке и није неопходна. Уосталом, аргументација друге стране најчешће је неубедљива и површна. Минимизирање значаја критеријума међусобне разумљивости показало се неубедљивим,²⁰ а негирање карактера стандардности српскохрватског језика површним и нетачним.²¹

7. Као реакција на ненаучно негирање постојања једног (варијантски поларизованог) књижевног језика на посматраном делу западног Балкана, родила се и *компромисна концепција* према којој постоји један лингвистички и три политичка језика. Иако провокативна и полемичка, ова концепција прилично тачна осликава актуелну језичку ситуацију на посматраном језичком пространству.

8. Може ли теорија о носиоцу језика помоћи да се утврди ваљаност ових концепција, односно – имамо ли носиоца језика или носиоца јези́к̄а.

8.1. Према полилингвалној концепцији:

а) Србин и Црногорац су носиоци српског књижевног (стандардног) језика, одговарајућих супстандардних идиома и територијалних идиома штокавске структуре, а језичко пространство обухвата Србију, Црну Гору,

²⁰ Има лингвиста који мисле да је немогуће негирати чињеницу „da svatko odmah prepoznaje je li kakav konkretan tekst pisan ili izgovoren u hrvatskoj ili srpskoj verziji standardne novoštokavštine, tj. u onome što se u sociolingvističkoj terminologiji zove standardnojezičnim varijantama.” Исп. Брозовић 2001, 30. Међутим, један други хрватски лингвиста, реагујући управо на овакве Брозовићеве констатације, показује на конкретном примеру једног српског песника да Брозовић није у праву. Исп. Анић, 27.

²¹ Један страни стручњак, поводећи се за туђим мишљењем, склапа необичну конструкцију: „Raspalom Jugoslavije nije se raspao zajednički *srpskohrvatski* standard, jer ga nije ni bilo, ali se raspao zajednički bosanski standard”. (Исп. Менесленд, 20). Да је он и овде на линији Брозовићевих размишљања јасно се види кад се упореди наведени цитат са „očito je da je posve netočno (a ponekad i pomalo neukusno) govoriti da se u devedesetim godinama radi na standardnojezičnom razbijanju, rastavljanju, razdvajanju nekada tobože jedinstvenoga jezika.” (Исп. Брозовић, 2001, 29) Тврдња да српскохрватског стандарда није било упркос постојању великог броја граматика, речника и правописа је напросто бесмислица, као што је бесмислица и тврдња да је у Југославији постојао босански стандард. Остављамо по страни познату чињеницу да је Брозовић некада био заступник сасвим друкчије језичке политике.

Републику Српску; као носиоци мањинског језика присутни су у Федерацији БиХ и Хрватској.

б) Хрват је носилац хрватског књижевног (стандардног) језика, одговарајућих супстандардних идиома и територијалних идиома чакавске, кајкавске и штокавске боје, а језичко пространство обухвата Хрватску и Федерацију БиХ; као носилац мањинског језика присутан је у Републици Српској и Заједници Србија и Црна Гора.

в) Бошњак је носилац бошњачког (босанског) књижевног (стандардног) језика, одговарајућих супстандардних формација, те одређених говора штокавског дијалекта, а језичко пространство обухвата Федерацију БиХ; као носилац мањинског језика долази у Републици Српској и Државној заједници Србија и Црна Гора. Додатни коментар захтева глотонимија: двојак назив за стандардни језик Бошњака је последица чињенице што српски и хрватски лингвисти, позивајући се на лингвистичке разлоге по којима се име језика изводи одговарајућим суфиксом од имена народа, инсистирају на атрибуту бошњачки²², док бошњачки лингвисти, полазећи од „елементарног права на слободно именовање свог језика”, име праве од имена једног дела државе. Отуда је Бошњак носилац босанског језика из своје перспективе, али и носилац бошњачког језика из оптике Срба и Хрвата²³.

8.1.1. Међутим, међусобна разумљивост носилаца различитих етничких језика готово је апсолутна (нема билингвизма, никада се нису преводиле нити се преводе књиге, филмови, ТВ серије и сл. са једног на други, чак ни онда када су у питању ти садржаји на дијалектима), што даје повода за констатацију да се овде ради о носиоцу језика: носилац српског, хрватског или бошњачког језика би онда био у исто време и носилац сва три језика²⁴.

²² Исп. Шипка, 135.

²³ У којој мери глотоним може имати висок рејтинг у социолингвистичким расправама на српскохрватском језичком простору сведочи следећи цитат: „Suština bošnjačko-hrvatsko-srpskih „jezičkih” nesporazuma u Bosni i Hercegovini u ovom trenutku svodi se na naziv/ime bosanskog jezika.” Исп. Ваљевац, 237.

²⁴ Занимљива је и следећа констатација која се тиче међусобне разумљивости: „Standardna trojezičnost i troimenost u poznatom „zemljopisnom okruženju” danas je naša realnost. Njegovu simboličku funkciju, koja zahtjeva razdvajanje, u cjelosti ne prati i njena komunikacijska komponenta. Nesmetanim sporazumijevanjem „trojezičnoog” naroda ona praktično negira tu „trojezičnost”. Bošnjaci, bosanski Hrvati i bosanski Srbi se i dalje bez prevodioca prirodno i jednostavno, kao i ranije, besprijekorno sporazumijevaju.” Исп. Ваљевац, 233. Никакав коментар овоме не треба, осим што се чини необичним, а сувишним именовање босански Хрват, босански Србин (а не и босански Бошњак).

8.2. Према монолингвалној концепцији – Срби, Хрвати, Бошњаци и Црногорци говоре истим полицентричним *српскохрватским књижевним језиком*, који се реализује у виду стандарднојезичких варијаната, па је Србин носилац српске варијанте стандардног српскохрватског језика, Хрват – хрватске варијанте стандардног српскохрватског језика²⁵, а Бошњак, евентуално, – бошњачке (босанске) варијанте српскохрватског језика. Језичко пространство обухвата Државну заједницу Србија и Црна Гора, оба ентитета у Босни и Херцеговини и Хрватску. Носиоци овог варијантски поларизованог књижевног језика нигде нису носиоци мањинског језика (осим кад живе изван омеђеног пространства). Ова концепција јасно сугерише постојање *носиоца језика* (али и носиоце варијаната).

8.3. Према компромисној концепцији – Србин, Хрват, Бошњак и Црногорац су носиоци једног лингвистичког (полицентричног српскохрватског књижевног језика) и три политичка језика (бошњачког, српског и хрватског). У складу с овом концепцијом посматрано подручје се одликује носиоцем језика (лингвистичког) и носиоцима јези́к̄а (политичких).

9. Језичка ситуација на посматраном пространству може се анализирати и из перспективе једнојезичности и из перспективе вишејезичности, што зависи од угла гледања: је ли он научни или политички. Ако је научни (лингвистички) – реч је о једнојезичком пространству, а у складу с тим говоримо о *носиоцу језика*, а ако је у питању политички угао – реч је о вишејезичности, па онда говоримо о *носиоцу јези́к̄а*.

ЛИТЕРАТУРА

Анић 1997: Vladimir Anić, „Škola gubljenja iluzija”, Erasmus 21, Zagreb, 24-29.

Баотић 2001: Josip Baotić, „Jezik u procesu integracije i dezintegracije društvene zajednice”, Jezik i demokratizacija, Sarajevo: Institut za jezik, 203-212.

Брборић 2001: Бранислав Брборић, „Тројезичност и/или једнојезичност”, Jezik i demokratizacija, Sarajevo: Institut za jezik, 55-68.

Брозовић 1999: Dalibor Brozović, „Odnos hrvatskoga i bosanskoga odnosno bošnjačkoga jezika”, Jezik 47, br. 1, Zagreb, 13-16.

Брозовић 2001: Dalibor Brozović, „Lingvistički nazivi na srednjojužnoslavenskom području”, Jezik i demokratizacija, Sarajevo: Institut za jezik, 25-32.

Ваљевац 2001: Naila Valjevac, „Uloga psihičkih činilaca u (pre)oblikovanju standardnojezičke norme”, Jezik i demokratizacija, Sarajevo: Institut za jezik, 225-248.

²⁵ Исп. Кордић 2002, 239.

Вејзовић 2001: Hanka Vejzović, „Savremena jezička situacija u Bosni i Hercegovini – komunikativna i simbolička funkcija jezika”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 79-93.

Врљић 2001: Stojan Vrljić, Jezična politika kao sredstvo usaglašavanja komunikativne i simboličke funkcije jezika u nacionalno nehomogenima zajednicama, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 163-168.

Гладкова-Ликоманова 2002: Гана Гладкова-Искра Ликоманова, *Јзыковая ситуација: истоки и перспективи* (болгарско-чешке паралеле), Прага: Univerzita Karlova v Praze.

Грешел 2003: Bernhard Gröschel, „Postjugoslavische Amtssprachenregelungen – Soziolinguistische Argumente gegen die Einheitlichkeit des Serbokroatisch?”, *Српски језик* 8/1-2, 135-196.

Грин 2002: Lisa J. Green, *African American English*, Austin: University of Texas.

Кордић 2001: Snježana Kordić, „Naziv jezika iz 21. stoljeća gledan”, *Republika LVII*, 9-10, Zagreb, 193-201.

Кордић 2002: Snježana Kordić, „Komentar diskusije o nazivu jezika”, *Republika LVIII*, 3-4, Zagreb, 237-253.

Кордић 2003а: Snježana Kordić, „Demagogija umjesto znanosti”, *Književna republika I*, 7-8, Zagreb, 176-202.

Кордић 2003б: Snježana Kordić, „Mitovi jezičnih ideologa”, *Književna republika I*, sv.11-12, Zagreb, 176-200.

Менесланд 2001: Svein Mønnesland, „Sociolingvistička situacija deset godina poslije raspada Jugoslavije”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 17-24.

Лисац 2001: Josip Lisac, Nacionalno u srednjojužnoslavenskim organskim i drugim idiomima, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 95-100.

Нещчименко 2003: Галина Парфеньевна Нещчименко, *Јзыковая ситуација в славјанских странах*, Опыт описания, Анализ концепций, Москва: Наука.

Прањковић 2004: „Prevaziđeni srpskohrvatski Snježane Kordić”, *Književna republika II*, 1-2, 183-191.

Радовановић 2001: Milorad radovanović, Standardni jezik, njegove varijante, subvarijante, i urbano-regionalne realizacije (raslojavanje i promovisanje) – sa bibliografijom-, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 169-178.

Симеон 1969: Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb: Matica hrvatska.

Станчић 2001: Ljiljana Stančić, „Demokratska društva afirmiraju različitost”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 213-224.

Тома 2005: Paul-Louis Thomas, „Srpski, hrvatski, bosanski, crnogorski, srpskohrvatski na Sorboni”, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 34/1, Београд, 229-238.

Ђорић 2003: Божо Ђорић, „Лингвоалхемичари”, *Српски језик VIII/1-2*, Београд.

Хаџиефендић 2001: Remzija Hadžiefendić-Parić, „Metode i modeli u lingvistici. s aspekta društvenih promjena”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 271-284.

Чедић 2001: „Bosanskohercegovački standardnojezički izraz – bosanski jezik”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 69-78.

Шатор 2001: Muhamed Šator, Od Kallayevog monocentrizma do policentričnih jezičkih standarda”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 149-162.

Шипка 2001: Milan Šipka, „Naziv jezika kao ustavnopravna kategorija”, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 121-136.

Шкиљан 2001: Dubravko Škiljan, *Stara jezička prava i nove manjine*, *Jezik i demokratizacija*, Sarajevo: Institut za jezik, 179-190.

Božo ĆORIĆ

THE NATIVE SPEAKER OF LANGUAGE / LANGUAGES ON THE GROUND
OF THE LANGUAGE SITUATION IN WESTERN BALKANS

Summary

The socio-linguistic literature gives the pretext to group different views on the actual state of the Serbo-Croatian language around two main basic conceptions: the polylingual conception and the monolingual one.

a) According to the polylingual conception, the languages in question – *Serbian, Croatian* and *Bosniak* (eventually *Montenegrin*) are the product of separated, local language policies resulting in separate, particular standard languages.

b) According to the monolingual conception – *Serbian, Croatian, Bosniak / Bosnian* (eventually *Montenegrin*) *variants* are the product of the one and same standard language (*Serbo-Croatian / Croato-Serbian language*).

Some of linguists transform these two conceptions into the view according to which *one* linguistic language and *three* political languages exist. This view is supported by next facts: (a) the mutual understanding of speakers of different ethnic languages is almost absolute, (b) there are no translators, there is no bilinguisme and (c) the books, films, TV-series etc. were never and are never being translated from one political language to the another one – *Serbian, Bosniak* nor *Croatian* – even when their contents are in *Čakavian* and *Kajkavian*.

From this point of view, the native speaker of Serbian, Croatian or Bosniak languages at the same time would be the native speaker of – all three languages.

